



(๓) คดีแพ่งที่มีคำขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อจัดมลพิษที่เกิดขึ้นหรือฟื้นฟูสภาพแวดล้อม หรือเพื่อมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่เสียไป

(๔) คดีแพ่งที่มีคำขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย สุขภาพอนามัย หรือสิทธิใดๆของ โจทก์ อันเกิดจากมลพิษที่จำเลยเป็นผู้ก่อหรือต้องรับผิดชอบ

(๕) คดีแพ่งที่อาจเกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติหรือประกาศของคณะปฏิวัติ ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ มลพิษ ศิลปกรรม หรือผังเมือง

(ข) คดีแพ่งหรือที่มีกฎหมายหรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาบัญญัติหรือกำหนดไว้ให้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

(ค) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันกับคดีตาม (ก) และ (ข)

“ที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีความรู้ความชำนาญด้านสิ่งแวดล้อมสาขาต่าง ๆ เช่น นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร แพทย์ นักระบาดวิทยา นักผังเมือง ผู้เชี่ยวชาญด้านแผนที่ทางอากาศ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ นักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม หรือบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องสิ่งแวดล้อมประการอื่น ตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

“เจ้าพนักงานคดี” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

“ก.ศ.” หมายความว่า คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

“องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อม” หมายความว่า องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมที่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

มาตรา ๔ ให้มีเจ้าพนักงานคดีประจำศาลยุติธรรมชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อม เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

(๑) ไกล่เกลี่ยคดีสิ่งแวดล้อมทางแพ่ง

(๒) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน

(๓) การบันทึกคำพยาน

(๔) ดำเนินการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลืออื่น

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน  
ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕ ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดี ต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด  
ดังต่อไปนี้

(๑) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย

(๒) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมาย เป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา  
และได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามที่ ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๓) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและปริญญาในสาขาวิชาอื่นที่ ก.ศ.  
กำหนดซึ่งไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติ  
ตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานคดี โดยให้ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีเป็นตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษ  
ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และในการกำหนดให้ได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่ง  
ที่มีเหตุพิเศษต้องคำนึงถึงภาระหน้าที่ คุณภาพของงาน และการดำรงตนอยู่ในความยุติธรรม  
โดยเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนของผู้ปฏิบัติงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม  
ระเบียบที่ ก.ศ. กำหนด

มาตรา ๖ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออก  
ข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และ  
เที่ยงธรรมแต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของกลุ่มความลดน้อยลง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจาก  
ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

บททั่วไป

-----

มาตรา ๗ การดำเนินการทั้งปวงก่อนการเริ่มต้นคดี การฟ้อง การเข้าเป็นคู่ความในคดี  
การดำเนินกระบวนการพิจารณา การรับฟังพยานหลักฐาน และการพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตาม  
บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๖

ในกรณีที่ไม่มียกเว้นบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้โดยอนุโลม

สำหรับคดีสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลแรงงาน หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้นำพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปบังคับใช้โดยอนุโลม

ห้ามมิให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปบังคับแก่คดีเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๘ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๕๕ ถึงมาตรา ๕๘ (วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องและก่อนพิพากษา) ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวแล้วเสนอปัญหานั้นให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยดังกล่าวให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น

การขอให้วินิจฉัยปัญหาตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีสิ่งแวดล้อมต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันขึ้นสองสถานหรือวันนัดไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีการขึ้นสองสถานหรือไต่สวนมูลฟ้อง หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นคดีที่ศาลเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกับคดีที่ได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ศาลอาจใช้ดุลพินิจไม่ส่งเรื่องไปอีกเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า

เมื่อได้รับคำขอจากศาลชั้นต้นแล้ว ให้มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใดๆ ตามมาตรานี้จะดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

มาตรา ๙ ในกรณีที่ปรากฏว่ามีข้อพิพาทหรือพิดหลงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความฝ่ายใด ให้ศาลสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพาทหรือพิดหลงนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อพิพาทหรือพิดหลงดังกล่าวเกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๐ กรณีที่ทำให้ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปี นับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย

มาตรา ๑๑ ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างคู่ความในคดีสิ่งแวดล้อมให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา

มาตรา ๑๒ ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทยัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๑๓ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด หรือการแจ้งวันนัด คำสั่งของศาลหรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใดในคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งปกติจะต้องดำเนินการโดยทางเจ้าพนักงานศาลนั้น ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความสะดวกรวดเร็ว ความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำกรติดต่อ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

## หมวด ๒

### วิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้น

-----

#### ส่วนที่ ๑

#### การฟ้องคดี

-----

มาตรา ๑๔ เมื่อมีหรืออาจจะมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิดังกล่าวทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้

มาตรา ๑๕ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ให้องค์กรเอกชนทางสิ่งแวดล้อมที่ได้จดทะเบียนแล้วตามกฎหมาย มีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลและดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อเรียกค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อมได้ หากเป็นคดีที่อยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น

มาตรา ๑๖ ตัวแทนชุมชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดประธานศาลฎีกามีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลและดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อเรียกค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้

มาตรา ๑๗ ค่าเสียหายที่ได้รับจากการฟ้องคดีตามมาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ ให้นำไปใช้เพื่อฟื้นฟูเยียวยาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และให้จำกัดเพียงค่าใช้จ่ายสำหรับมาตรการที่สมเหตุผลซึ่งได้ดำเนินการไปแล้วหรือจะดำเนินการต่อไปเพื่อให้สิ่งแวดล้อมที่เสียไปคืนสู่สภาพเดิม

มาตรา ๑๘ บุคคลใดที่มีผู้เสียหายและมีได้อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นซึ่งพบเห็นการกระทำใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมอาจแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการใด ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หากหน่วยงานที่ได้รับแจ้งไม่ดำเนินการที่เป็นผลให้ระดับความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมภายในเก้าสิบวัน ให้บุคคลดังกล่าวฟ้องเป็นคดีต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาได้ แต่จะเรียกค่าเสียหายใด ๆ เพื่อตนเองหรือบุคคลอื่นมิได้ ทั้งนี้ ให้ศาลเรียกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาในคดีด้วย

มาตรา ๑๙ โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

คำฟ้องต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีรวมทั้งคำขอบังคับชัดเจนพอที่จะทำให้เข้าใจได้หากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้

มาตรา ๒๐ ภายหลังจากที่ได้มีการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีดังกล่าวไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือหากศาลมีคำสั่งให้รวมพิจารณาคดีแพ่งอื่นใดเข้ากับคดีสิ่งแวดล้อม ให้ถือว่าคดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

## ส่วนที่ ๒ การพิจารณาคดี

-----

มาตรา ๒๑ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแท้จริงในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เหมาะสม และศาลมีอำนาจซักถามพยานเพิ่มเติมได้จนสิ้นข้อสงสัย ตลอดจนมีอำนาจสั่งให้ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานได้ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามวรรคนี้ ศาลอาจสั่งให้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้และศาลจะเลื่อนครั้งหนึ่งได้ไม่เกินเจ็ดวัน และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดีให้ศาลรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว

มาตรา ๒๒ ในกรณีที่มีความจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอรอบด้าน หากคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ หรือศาลเห็นเป็นการสมควร ศาลอาจจะเดินเผชิญสืบพยานหลักฐานในสถานที่ที่เกี่ยวข้องได้

ในการเดินเผชิญสืบ หากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสอบถามบุคคลในบริเวณที่เกิดเหตุ ตรวจเก็บพยานหลักฐานต่างๆ หรือแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ ได้ตามที่เหมาะสม

มาตรา ๒๓ ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีคดีสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนงจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลังบุคคลนั้นหรือ คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีเท่านั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เหมาะสม ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

มาตรา ๒๔ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา ๒๒ ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาล

มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ให้นำมาตรา ๒๖๑ ถึงมาตรา ๒๖๓ และมาตรา ๒๖๗ ถึงมาตรา ๒๖๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้แก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

มาตรา ๒๕ ศาลอาจสั่งให้ที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ โดยที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อมมีสิทธิในการเข้าถึงเอกสารและข้อมูลในคดีที่จำเป็นเพื่อให้มีข้อมูลที่เพียงพอในการเสนอความคิดเห็นโดยในคดีหนึ่งอาจมีที่ปรึกษาหลายคนหรือหลายสาขาก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับตามพฤติการณ์แห่งรูปคดี

มาตรา ๒๖ ในกรณีที่คู่ความแต่ละฝ่ายประสงค์จะนำพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีความเห็นแตกต่างกันมาสืบ หากศาลเห็นสมควรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แจ้งกระจ่างอย่างรอบด้าน ศาลอาจสั่งให้นำพยานผู้เชี่ยวชาญของทุกฝ่ายมาสืบพร้อมกันในคราวเดียว โดยให้เป็นไปตามวิธีการในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ทั้งนี้ ศาลอาจขอให้ที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อมมาร่วมในการสืบพยานและให้ความเห็นต่อศาลก็ได้

มาตรา ๒๗ กรณีที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อมหรือพยานผู้เชี่ยวชาญคนใดเบิกความต่อศาลให้ทราบว่ามีกรกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและอาญา

มาตรา ๒๘ ที่ปรึกษาทางสิ่งแวดล้อมที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นมีสิทธิได้รับค่าป่วยการค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๒๙ คู่ความจะแต่งตั้งบุคคลใดซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตศาลเพื่อรับคำคู่ความหรือเอกสารแทนตนก็ได้โดยให้ยื่นคำขอต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นเมื่อศาลอนุญาตแล้ว จะส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งนั้นก็ได้

ถ้าคู่ความไม่มีภูมิลำเนาหรือสำนักทำกรงานในเขตศาลที่พิจารณาคดี ศาลนั้นจะสั่งให้คู่ความแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตศาลนั้นซึ่งจะเป็นการสะดวกในการส่งคำคู่ความหรือเอกสารภายในเวลาที่ศาลกำหนดเพื่อรับคำคู่ความหรือเอกสารแทนก็ได้



ถ้าคู่ความไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลตามวรรคสอง การส่งคำคู่ความหรือเอกสารจะกระทำโดยวิธีปิดประกาศไว้ ณ ศาลที่พิจารณาคดี แจ้งให้คู่ความมารับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นแทน การส่งโดยวิธีอื่นก็ได้การส่งคำคู่ความหรือเอกสาร โดยวิธีเช่นนี้ให้มีผลใช้ได้เมื่อพ้นสิบห้าวันนับแต่วันปิดประกาศ

การส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้ง ให้กระทำได้เช่นเดียวกับการส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือการส่ง โดยวิธีอื่นแทนดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งการส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคนี้ให้มีผลใช้ได้เมื่อพ้นเจ็ดวันนับแต่วันส่งหรือสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้มีการส่ง โดยวิธีอื่นแทน

มาตรา ๓๐ เมื่อศาลส่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามถ้อยคำหรือดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบอื่น ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนานัดไต่ถามคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๓๑ ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะต้องนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๓๒ ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไต่ถามถ้อยคำให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไต่ถามถ้อยคำ ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไต่ถามเห็นสมควรผู้ไต่ถามจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

นอกเหนือจากการไต่ถามถ้อยคำ ศาลอาจแสวงหาแนวทางให้มีการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบอื่นได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร และคู่ความยินยอม

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการไต่ถามถ้อยคำหรือการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบอื่น ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้รับผิดชอบในการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบอื่น ที่มีเจ้าหน้าที่พนักงานคดีมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบจากกองทุนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๓๓ ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลยโดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้น ให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคหนึ่ง และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายระยะเวลายื่นคำให้การให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

มาตรา ๓๔ เมื่อศาลแจ้งกำหนดนัดพิจารณาให้คู่ความฝ่ายใดทราบแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นไม่มาศาลตามกำหนดนัด ให้เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายนั้นมารับทราบกำหนดนัดต่อไปจากศาลเอง หากไม่มารับทราบ ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบกำหนดนัดต่อไปแล้ว

มาตรา ๓๕ ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายใด ให้การระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายนั้น

มาตรา ๓๖ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยาน ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะต้องนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้

#### หมวด ๓

### คำพิพากษาหรือคำสั่งคดีสิ่งแวดล้อม

-----

มาตรา ๓๗ เมื่อได้สืบพยานตามที่จำเป็นแล้ว ให้ถือว่า การพิจารณาเป็นอันสิ้นสุด แต่คู่ความอาจแถลงการณ์ปิดคดีด้วยวาจาในวันเสร็จการพิจารณานั้นได้ แล้วให้ศาลอ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งภายในเวลาสามวันนับแต่วันนั้น

ก่อนที่ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่ง ความยุติธรรมศาลอาจทำการพิจารณาต่อไปอีกได้

มาตรา ๓๘ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสือและต้องกล่าวหรือแสดง ข้อเท็จจริงที่ฟังได้โดยสรุปและคำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีพร้อมด้วยเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยนั้น

ในการจัดทำคำพิพากษาในคดีสิ่งแวดล้อม ให้ศาลคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดต่อ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และแสวงหาแนวทางที่จะสร้างความสมดุลทางระบบนิเวศและ การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย

มาตรา ๓๙ ห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่ในคดีส่วนแพ่งกรณี queศาลเห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรมแก่คู่ความหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์ สาธารณะจะพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอบังคับหรือที่มีได้กล่าวในคำฟ้องก็ได้

มาตรา ๔๐ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ในคดีส่วนแพ่งให้ถือว่าผูกพันเฉพาะคู่ความ ในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง แต่ศาลจะกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ผูกพันผู้อื่น ซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดีหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายด้วยก็ได้

มาตรา ๔๑ กรณีที่ทำให้ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและ ในเวลาที่พิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด ศาลอาจกล่าว ในคำพิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกภายในระยะเวลา ที่ศาลกำหนด โดยกำหนดให้จำเลยวางหลักประกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตตามจำนวน ที่เห็นสมควรกำหนดก็ได้ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ก่อนการ แก้ไขต้องให้ออกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน

มาตรา ๔๒ ในกรณีมีความเสียหายเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากการกระทำของ จำเลยหลายคน แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลยรายใด

มีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายมากน้อยกว่ากัน ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดความรับผิดชอบของจำเลยแต่ละคนตามส่วนที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นได้

มาตรา ๔๓ เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหาย ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึงค่าชดเชยความเสียหายของสิ่งแวดล้อมและการสูญเสียผลประโยชน์จากความเสียหายของสิ่งแวดล้อมตลอดจนความเสียหายต่ออนามัยทั้งร่างกายและจิตใจ

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

#### หมวด ๔

#### อุทธรณ์

-----

มาตรา ๔๔ ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ตามมาตรา ๖ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา ๔๕ ที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินสองแสนบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๔๖ ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๓๘ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ เมื่อศาลชั้นต้นตรวจ

อุทธรณ์แล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้าม ก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๓๘ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้าคู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๔๑ การพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ภายใต้บังคับมาตรา ๔๒ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมให้เป็นที่สุด

มาตรา ๔๘ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การอุทธรณ์และการพิจารณาพิพากษาซึ่งขาดตัดสินคดีของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมโดยอนุโลม

## หมวด ๕

### ฎีกา

-----

มาตรา ๔๙ คดีสิ่งแวดล้อมที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือในปัญหาข้อกฎหมายไว้วินิจฉัย ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฎีกาฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้

เมื่อมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย

คดีที่ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมมีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อม แล้วแต่กรณี

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ ตลอดจนการพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่ อนุญาตให้ฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ระเบียบตามวรรคสี่ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๕๐ ในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้องไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อมจะมีคำวินิจฉัยแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีสิ่งแวดล้อมหรือศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ได้

มาตรา ๕๑ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาชี้ขาดคดีของศาลฎีกาโดยอนุโลม

## หมวด ๖

### วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องและก่อนพิพากษา

### และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และการบังคับโทษปรับ

-----

มาตรา ๕๒ วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องและก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๖

มาตรา ๕๓ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่คู่ความหรือประโยชน์สาธารณะเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราว และออกคำสั่งไปยังคู่ความ หรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕๔ ก่อนฟ้องคดี ถ้ามีเหตุเช่นเดียวกับที่โจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๔ หรือมาตรา ๒๖๔ ผู้มีสิทธิเสนอคดีขอจะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เช่นกัน โดยให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๔ ลักษณะ ๑ วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษามาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามวรรคหนึ่งแล้ว หากได้มีการฟ้องคดีภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันยื่นคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้คำสั่งศาลนั้นมีผลต่อไปเสมือนเป็นคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หากมิได้มีการฟ้องคดีต่อศาลภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง ให้คำสั่งศาลนี้เป็นอันยกเลิกไป

ในระหว่างพิจารณาคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง แม้จะมีการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาตามวรรคสองแล้ว ก็ให้ศาลถึงเวดล้อมดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำร้องนี้ต่อไป และหากศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา ก็ให้คำสั่งนี้มีผลบังคับต่อไปตามวรรคสอง

มาตรา ๕๕ ภายหลังจากที่ได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีสิ่งแวดล้อมแล้ว หากความปรากฏแก่ศาลว่า ไม่อาจบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้หรือมีความจำเป็นต้องกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งใดๆ เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าวได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในกรณีที่ประโยชน์สาธารณะจะเสียหายอย่างร้ายแรง หากไม่มีการกระทำตามคำสั่งหรือคำพิพากษา ศาลอาจสั่งให้บุคคลอื่นมาแก้ไขบำบัดป้องกันภัยทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายนั้นโดยเร็วก็ได้

## หมวด ๗

### คำอุทธรณ์

-----

มาตรา ๕๖ การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งดำเนินการ โดยบุคคลที่ได้รับความเสียหายหรือองค์กรเอกชนตามมาตรา ๑๕ หรือตัวแทนชุมชนตามมาตรา ๑๖ ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าโจทก์ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมตามวรรคหนึ่งนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควร ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ดำเนินกระบวนการพิจารณาอันมีลักษณะเป็นการประวิงคดีหรือไม่จำเป็น หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับการยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ในกรณีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคู่ความทั้งสองฝ่าย ให้ศาลพิพากษาในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมโดยสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระต่อศาลในนามโจทก์ซึ่งค่าฤชาธรรมเนียมที่โจทก์แทนผู้เสียหายนั้นได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่ศาลเห็นสมควร

#### บทเฉพาะกาล

-----

มาตรา ๕๗ บรรดาคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป และให้บังคับตามกฎหมายซึ่งใช้อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจนกว่าคดีนั้นจะถึงที่สุด

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี